

- دمقالی لیکونکی : ابايومي ازیکوی (Abaymi Azikiwe) .
منبع او دخپريدو نيته : گلوبال ريسرچ « ۲۰۱۶-۱۲-۱۳ » .
ژباړونکی : پوهندوی دوکتور سيدحسام «مل» .

دچين اود امريکي دمتحده ايالاتو اړيکي اود ترومپ نظامي اجندا

US-China Relations and Trump's Military Agenda

دامريکي دمتحده ايالات منتخب اولسمشر دونالد ترومپ وايي چي ددفاعي صنعت مالي لگښتونه له حده ډير زيات دي حال داچي دپکن «چين» موقف او موقیعت ديو دښمن په بڼه دي .

په دي تيرو څو اونیو په اکثرو رسنیو او ميديا کي گرم بحثونه او تبصری ددونالد ترومپ پر اظهاراتو باندی څرخي کوم چي هغه په دغه انتقالی موده کی دمختلفو دولتی مقاماتو اونهادونو ته دکانديدانو د انتخاب په لټه کي دي.

منتخب جمهور ريس دونالد ترومپ مخکی له هغه چي سپینی مانی ته ورننوخی ما ني ته مخکی د ننوتود نیویارک په ښارکي دخپل هوټل په دننه کي په یو لړ اجرايوی کارونو اوفعالیتونو بخت دي کوم چی اوس دهغه تور (Twor) هوټل دلور پورو اشخاصو اود غټو پانگوالانو دتگ اودراتگ په یوه مرکز بدل شوی دی اودغه لور پوري اشخاص

په راتلونکي دولت کی د خپل ممکنه نقش او رول په اړه په اند پیننه اوتفکر کی سره ولويد لي دي .

ددونالد ترومپ دکا رونو اود اجراتو یوه برخه د یوشمیر نظامی عالی رتبه نومانو اومربوطه نظامی مقاماتو ته خوندي شوی کوم چي هغوی په افغانستان اوعراق کی په جنگ اوجگړو کی ماموریتونه ترسره کړي دي یعنی په هغو جنگونو کی کوم چی

دمینځني ختیځ ، آسیا او حتی دا امریکي د متحده ایالاتو خلکو ته له نا ورین څخه پک اومطلق بلا او فاجعه وه داسي فاجعه چي بشریت د دوهم نړیوال جگړی د پای څخه په کال (۱۹۵۴) کی داسی نا آمنی سره نه وه مخامخ شوی کوم چي ددغه نا ورین په لړ کي میلیونونه انسانان بی حی او جبری مهاجرتونو ته اړ شو .

له هغه ځایه څخه چي داولسمشر جورج د بلیو بوش د اداری او د زمامداری په رامینځته کید وسره دهغه هیوادپه دفاعی لگښتونو او د جورج بوش د اداري له خوا په نورو هیوادونو کی لاس وهنه اومداخلات په بیره سره زیات شو ټولو ته روښانه دي .

سربیره دمالی لگښتونو دزیاتوالي څخه دنوموړی اداری له خوا پرافغانستان اوپرعراق باندی پراخه بمباری اویرغل ترسره شو اوهغه هیوادونه دامریکا یی یرغلگرو پواسطه سره اشغال شو – له یاده باید ونه باسو اوهغه داچي د جورج بوش د اداری له خوا د فبروری په میاشت کال (۲۰۰۴) کی پر هایتي(Haiti) باندی حمله وشو اودهغه په لړ کي دها یتي ددولت منتخب اولسمشر بناغلي جین بیرتراند ارستید (Jean Bertrand Aristide) له واکه رانسکور شو اوله هغه تاریخه بیا هایتي هیڅکله دپنټاگون – فرانسه اودکانادا ډیرغل له خرابی اوورانی څخه خلاصه شوی نه وه چي په هغه هیواد کي په کال (۲۰۱۰) کی یو وړانونکي زلزله پېښه شو او هایتي ته ډیر ستر تاوان ورسول .

له یاده باید ونه باسو اوهغه داچي دامریکی دمتحده ایالاتو پوځ په کال (۲۰۱۰) کی هایتي ته دزلزله ځپلو خلکو سره دمرستی درسولو په پلمه داخل شو اوهغه هیواد یی تر خپل ولکي لاندي راوستل اوله یو څه مودی وروسته کله چي اشغالگر قوتونه له هایتي څخه وځی په هغه هیواد کی دوبا (کولرا) ناروغي لمن خپریری اودهغه خلکو دمرستو د پاره دملگرو ملتونو له خوا یوه ډله ماهران د (په هایتي کي د ملگرو ملتونو د ثبات ما موریت «MINUSTAH» تر عنوان لاندي استول کیری چي په هایتي کی خپل ورسپارل شوی ما موریت تر سره کړي .

همدارنگه په کال (۲۰۱۱) لیبیا دافریقی دوچي په شمال کي داومیاشتو په موده کي دواشنګتین – پاریس – لندن د ترکیی د دولت اودنا تو د نوروغرو هیوادونو د بمباریو تر چتر لاندي ډری وری شوامریکی اودامریکی منطقوی متحدینو ته لاره آواره شوچي خپل جنگی مهمات هلته ورسول اودجگړی په دوام سره په نوموړی هیواد کی بی ثباتی حاکم شو چی دهغه په نتیجه کی په زرگونو انسانانو خپل ژوند دلاسه ورکړل او په میلیونو نورو انسانانو له خپل کور او ټاټوبی څخه بی حی او جبری مهاجرتونو ته مخه کړل نو په دی صورت سره دلیبی په جگړه کي لیبی چی یوه نفت خیز هیواد وه اودهغه خلک شتمن وه ټول له یوسره په فقر او تنگ دستی باندی سره اخته شو کوم چی دهمدی جگړی اغیزی اودهغه بی ثباتی خپل لمن دافریقی دوچي په شمال غرب په مدیترانه او په اروپا کي وغزول.

نفت – اطلاعات اود روسی نفوذ: دونالد ترومپ له خوا داکسون موبیل دشرکت داجرایوی ریس بناغلی رکس تیلرسون نومان د امریکي د متحده ایالاتو دبا ند نیو چارو دوزارت دوزیر په صفت دراکری ورکری درسنیو (میدیا) بی ساری پام خائته اړولي اویا په خانگری بنی سره د تیلرسون د پرله پسو خو خو واری له نژدی لیدنی کتنی دروسی د فدراتیف د لور پورو مقامو او په سرکي د هغه ملاقات د ولادیمیر پوتین دروسی دجمهورریس سره په معمول بنی د امریکي د متحده ایالاتو دمطبوعا تود بد گو یی اودروسی د مقامو تود بد نامولو په یو گرم مضمون او موضوع بدل شوی دی .
دروسی دنفوذ په اړین ددسمبر په دولسمه نیته دپولیتیکو دات کام (Politico.com) په سایت کي یومقاله په لاندی مضمون سره خپور شو :

د امریکي دسنا په مجلس کي د اکثریت غړي بناغلی میچ مککایل (Mitch McConnell "R-KY") دخپل مطبوعاتي کنفرانس په وخت کوم چي د دوشنبی ورځ مخکی له غرمي څخه ترسره کړ هغه پر کریملین باندی تور ولگول چي کرملین دخپل گتی د تر لاسه کولو د پاره د امریکي د متحده ایالاتو د جمهوری ریاست په ټول ټاکنو کي لاس وهنه کړی دی هغه خپل دغه تبصره اونیوکي دکنگرس د څیړني دکمیټی د پاره د مرستی په خاطر یوساعت وروسته دونالد ترومپ د وړاندیز څخه ترسره کړ -
بناغلی دونالد ترومپ پخپل بو پیشنهادی وړاندی وینو کی داسي وویل د امریکي د متحده ایالاتو دا اطلاعاتی د اداري ارزیابی له دي نه چي روسیه ځما په گټه چي په انتخاباتو کی بریالی شم لاس وهنه کړي دی دا له بیخه یو تیوریکي دسیسه او توطیه دي هغه زیاته کړ که چیری ما او ځما تیم دغه انتخابات گټلي نه وایي او بیا می د روسی اود (سی آی آی) کار ت لوبولي وای نو په هغه صورت کی دا یو تیوریکي دسیسه او توطیه گنل کیدل .

نوموړی مقاله ددی گذارش په دوام سره همغه شان ورته اشاره کوی : او هغه داچي :
بناغلی مککایل دکنتا کی دسیمی استاذی په رغنده اوصریح بنی سره وویل چي روسانو زمونږ دوست اوملگری نه دي اومرنږ باید خپل امنیت او خارجي سیاست د هغو سره نژدی اوشریکه نکړو او په تیره بیا په خانگری بنی سره باید بناغلی دونالد ترومپ دبا ندنی وزارت مقام ته د تیلرسون له کاندیداتوری څخه صرف نظر وکړی اود هغه د نومان گونگوسه دی نور ونکړی هغه دخپل خبرو په دوام سره زیاته کړ : زما نیت او هدف دا دي چي ما ته کافی فرصت او موقع راکړ شي چي دروسانو په ادرس خپل اندیینه او احساس بیان کړم او هغه داچي زه له هغو کسانو څخه هیله لرم چي غواری دنوي راتلونکي اداري مسولیت پرغاړه اخلی هغه دی ځما په پورتنی ذکر شوی احساس اواند یینی باندی یوڅه تم شی او ځما نظریات دخپل اند یینی سره شریکه کړي .
بناغلی دونالد ترومپ ددسمبر په یولسم کي دفاکس دآژانس سره دخپل دواړو وروځو

(Eyebrows) په پورته اچولو سره داسې وړاندیز وکړ: چې زه نه غواړم اويا ددی ضرورت نه وينم چې هره ورځ دجمهوری ریاست اويا دخپل اولسمشری په اړین جلسی ترسره کړم او دا ځکه چې زه «پوه او هوښیار شخص» سړی يم اوداطلاعاتی آژانس داداری داوونې دپرله پسي اطلاعاتو په نظرکی نیولو سره ښاغلي دونالد ترومپ داسي څرگند وي: زه نه غواړم چې ديو ورته او مشابه شي په اړین داتو کالو په موده کي همغه ورته ورځنی جملی ادا او تکرار کړم شاید چې داتو کا لويه موده کي آیا اته کا له؟ زه دهغه تکراری خبری ضرورت هیڅ نه وينم اما هغه څه چې زه وایم هغه دادي چې که چیری ځما په پریکړي او خبروکی څه نوی تغیر را مینځته شی نو هغه به څرگند وم اويا د تاسو سره شریکوم - گورو چې څه به کیري .

د امریکي په متحده ایالاتو کي د فاعی صنایع اود سرمايه داری سیاسی اقتصاد :

د تسلیحا تو تولید ، دهغه بازار یایي اود پنتاگون د بودجی اودهغه نهاد دلگښتونو لوړول دسرمايه داری نظام له ماهیت اومضمون څخه یو نه بیلیدونکی مفهوم دي د امریکي د متحده ایالاتو دولت دهغه هیواد د میلیونونو مالیه ورکونکو پسي دخپل جنگی ماشین دچلولو د خپل جنگي خارجي سیاست د پلی کولو او په دننه کي د خپل نظارتی اود څارنی د قانون پر تحقق او انطباق باندي نه ستړي کیدونکی هلي ځلي ترسره کوي . دښاغلی دونالد ترومپ نظر دهوایي ځواک دمالی لگښت دیو جیت (F35) جنگی الوتیکي کوم چې دبوینگ په کمپنی کی دلاکهد مارتن (Lockheed Martin) د شرکت له لاری تولید اوجوریري دمتقاعد و جنرالانو لکه میخایل تی فلین (Michael T Flynn) او جیمز ماتس (Mattis) په وابستگی کی سره په تناقض او مغایرت کی دی (لیونی سپی) ماتس د سپینی ما نی د ملی امنیت د مشاور او د دفاع وزارت ته کاندید دواړه یعنی دفلین او ماتیس روسی -چین اودایران دولت ته دهغو د مخالفت په کچه کی هیڅ کمښت نه ترسترگو کیري یعنی دغه دواړه کسان روسی - چین او ایران سره ډیر شدید دښمني اومخالفت لری .

دبلی خوا څخه دایران سره د امریکي دمتحده ایالاتو یوه تجارتي معامله د امریکي او د ایران د هسته ای توافقنامی په روند کي چې د جولای په میاشت کال (۲۰۱۵) کي ترسره شو هغه تجارتي معامله وه چې ددی معاملی پواسطه سره پرایران باندي مختلف النوع (777)،(777S)،(777XS) اتیا (80) جیت بوینگ الوتکی د(۱۶) ملیارد دالر په ارزش پلورل کیري اما دغه معامله د امریکي د سنا د مجلس له خوا په یو ناڅاپی بنی سره متوقف او ودرید بی ویلو دي پاتي نشی چی ددونالد ترومپ له خوا دایران سره د امریکي دمتحده ایالاتو هسته ای توافقنامه هم د ډیر شدید نیوکی سره مخ شو او اوس ددی احتمال هم وړل کیري چې ممکن دغه هسته ایی توافقنامه فسخ شی اويا پر هغه باندي له سره کښی وشی کوم چی له هر اړخ د امریکي د سنا د مجلس دغه پریکړي

او هم پرايران باندی د دسمبر په اوایلو کی دنوی تحریمونو وضع کول هم هغه څه دی چې دایران د شدید غیرگون سره هم مخامخ شو.

په عین وخت کې دونالد ترومپ د دسمبر په (۱۱) پخپل تویتر کې دجیت جنګي (F35) الوتکې د قیمت او یا دهغه د ارزش په اړین کوم چې د لاکهید مارتین شرکت په واسطه سره عرضه کېږی او بیا د امریکې د متحده ایالاتو دفاعی نظامی قرار دادیا نو په پرنورو هیوادونو باندې په دلالی بنی سره پلوری نیوکی وکړ هسی نیوکی کوم چې دهغه نیوکی د اجتماعی رسنیو په نشرولو سره د نوموړی شرکت په اسها مو یا ونډ وکی د دسمبر په (۱۲) کی تر (3,4) سلنه تفاوت راغي یعنی د نوموړی شرکت ونډې یا اسهام تر (۳،۴) سلنه راتیت شو .

درویتر دخبری آژانس په اشاری سره چې څه وایي: یو اونی وړاندې دنومبر په (۱۸مه) چې دونالد ترومپ د امریکې د متحده ایالاتو د جمهوري ریاست په ټول ټاکنو کې بری تر لاسه کوي - د امریکې د متحده ایالاتو د دفاع دوزارت اود لاکهید مارتین شرکت تر مینځ دنهم ځل دپاره د (F 35) د الوتکې د پیریدلو د قرارداد مذاکره تر سره کېږي کوم چې د مذاکراتو په لړ کې نوموړي شرکت (Lockheed) قرارداد گټی اود خپل (۹۰) جیت (F 35) الوتکو د خرڅلاو څخه دنومبر د میاشتی په وروستیو کې (۱۸) بیلین دالر تر لاسه کوي - بی ویلو دی پاتې نشی او هغه داچې دغه د (F 35) الوتکو د خرڅلاو پروگرام د پښتاکون دوسلو دریس له خوا په دوامدار بنی سره تر نیوکی لاندی پریوتل مگر بیا هم دغه ډول جنګي الوتکې د امریکې د بحری قول اردو او دهغه هیواد د هوایي ځواکونو اود شپږ ونور هیوادونو لکه (بریتانیا - ناروی - ایټالیا - هلیند او اسرائیل) له خوا پکار وړل کېږي له بلی خوا څخه د پروگرام دویاند په قول سره جاپان د لمړي ځل د پاره خپل جنګي جیت الوتکې د خرڅلاو د پاره با زارته وړاندې کړ چی سره د هغه بیا هم د (F 35) جیت الوتکې په لگښتونو باندې کوم چې (۴۰۰) ملیارد دالرو ته رسیری تر نیوکی لاندی دي او دا ځکه چې د (F 35) جیت الوتکې پروگرام په تاریخ کې تر ټولو دوسلو دسیستم یو گران طرح اوسیستم دی دا هغه څه دی کوم چې د لاکهید شرکت اود هغه ملگری وایي .

دیادونی وړ مطلب دادی چې (Northrop Grumman Corp "NOC.N")، united BAE system او unitprat and whitney (Technology crop UTX.N) ، (BAES.L) کمپنی او شرکتونه په گډه سره د امریکې د متحده ایالاتو اود هغه هیواد د متحدینو د پاره (F 35) جیت جنګي الوتکې جوړوی او دهغه په بیزاین او کیفیت کی هر کال نوی طرحی تر سره کوي چی له همدی کبله دهغه مالی لگښتونه ډیر لوړ او وچت دي .

دغه پورتنی رامینځته شوی ستونزی کوم چې دایران سره د هستوی توافقنا می په اړین تر سره شوز مینه داسی را وڅرخید چې با ید پرايران باندې اضافی جنګي الوتکې وپلورل شی نو دبلی خوا څخه بله ستونزه کوم چې دهغه انتظار وړل کېږي هغه دادی چې د ترومپ

دادرای له خوا دسپینی مانی د بهرني سيا ست په کرکتر کی لا پسي بی با وری اوبی اعتمادی به رامینخته شي .

د امریکي د متحده ایالاتو اودچین د اریکو ترمینخ راتلونکي پالیي : دونالد ترومپ د امریکي دمتحده ایالاتو نوی منتخب جمهور ریس په بنکاره بنی سره په ډاگه کړ چي هغه په دي هڅه اواند کی دي چي د چین سره د خپل هیواد په اریکو کی رغنده بدلون او تغییرات راولي نو دهمدی اصل په نظر کی نیولو سره هغه د تا یوان د جمهور ریس بناغلي تسای اینگ (Tsai ing) سره دهغه هیواد په ارین تیلیفونی خبری ترسره کړ کوم چي د پیکن د رسمی مقاما تو د اند بیننی اود نگراني موجبات یی رابرابر کړ.

دونالد ترومپ په رغنده بنی سره داسی په ډاگه کړ چي دهغه اداره ځان مجبور او اړ نه بولي چی تایوان د چین دقلمرو یوه برخه وگنی او داسی پالیسي غوره کړي چي چین په مشروع بنی سره کولای شی چي پر تایوان باندی هم داسی حکومت وکړی لکه چي په تول چین باندی حکم چلوی یعنی دونالد ترومپ تایوان دچین سره تړلی یوه واحد چین نه گنی اویا یی په رسمیت نه پیژني .

ددونالد ترومپ دپورتنی څرگندونی په مقابل کی چینی رسمی مقامات خپل ډیر شدید غیرگون وینو دل تر دی ځا په پوری چي د هغو اریکی کوم چي په کال (۱۹۷۹) کی برقرار شوی وه اوس دهغوی اریکی ډیر ترینگل شوی دي اوددی امکان هم ترسترگو کیری چی دهغو مناسبات لا پسي څر پیر شي .

دچین گلوبال تایمز (Global Times) پخپل یوسرمقاله کی لاندی مطلب په نشر ورسول

دیوه یا د«واحد چین» پالیسي د پلورلو د پاره نه دي – دونالد ترومپ فکر کوي هر هغه شي اویا هر کړنه چي هغه ترسره کوی دهغه په نظر ډیر مهم او با ارزش دي اودهغه په انداز او لړ لید سره دهغه دهرم قدرت به تلپا تي او د تل د پاره به ثابت وي حتی تر دی حده پوري چي که چیری د امریکي د متحده ایالاتو په اساسی قانون کی قیمت (Price) دیو قانون په بڼه تسجیل شوی وایي نو په هغه صورت کی امریکا یا نو به خپل اساسی قانون هم خرڅول اوپه دي ډول سره دسعودی عرب اودسنگاپور سیاسی سیستم به پخپل هیواد کي پلی کول؟ نو ددی پورتنیو یادونو په نظر کی نیولو سره دونالد ترومپ بشپړ نیاز او ضرورت لری چي هغه دخپل هیواد دبهرنی سیاست په امورو کي یوڅه بلد تیا تر لاسه کړي او هڅه دي وکړي چي دبین المللی مسایلو په ارین اوپه تیره بیا دچین په مورد کي مسولانه خبری وکړی- هغه څه چي دلته دهغه یادونه ضرور گنل کیري هغه دادی چي دونالد ترومپ ددی غیرمسولانه دریخ په وړاندی باید سخت مبارزه وشي اوهغه ته باید اجازه ورنکړ شی چي غیر مسولانه خبری اتری وکړي کوم چي هغه د چین اود نړي پر نورو قدرتونو او قوتونو باندی غیر مسولانه خبری کوي اوپه دي توگه غواړي چي په آسانی سره د خپل بی مسولانه خبرو اترو په لړ

کي گټی تر لاسه کړي .

که چيری دونالد ترومپ د «واحد» چين له پالیسی څخه صرف نظر کوی او وغواري چي تایوان دچين له قلمرو څخه جدا يو مستقل هیواد وگنی یا هغه په رسمیت وپيژني او پر تایوان باندي دخپل بی فکری په لرلو سره وسلی او جنگي مهمات خرڅ کوی نو په هغه صورت کي چين به هيڅکله دواشننگټن سره په بين المللی روابطو او مسایلو کي همغږی ونکړي او خپل له خصومته ډک چلند ته به دوام ورکړي حتي تر هغه حده پوري چي چين کولای شی یا دا توان لری چي دامریکي د بنمنان هم په وسلو او جنگي مهماتو سمبال کړي .

دغه پورتنی رڼده یادونی او زیر کلمات دیو لوی اوستر ملت له خوا راڅرگند یږي یعنی دهغه ملت له طرفه چی په نړی کي دیو قوی نظامی ځواک او د هستوی سلاح اوزیرمی لرونکي هیواد دي هغه هیواد کوم چی داقتصادی ودی له پلوه په ټول نړي کي دوهم ځای او دامریکی د متحده ایالاتو سره پراخي تجارتي راکړي ورکړي لری - نو که چيری ددی دواړو هیوادونو په موجوده مناسبو توکي خرڅ پرتیا راشي نو ددی خرڅ پرتیا اغیزی به دنړی په نورو برخو باندي هم بی تاثیر نه پاتي کيږي او ددی امکان هم شته چي دواشننگټن او ډیپکن ترمینځ مخالفتونه ورځ په ورځ لا پسی زیاته شی که چيری ددواړو هیوادو مشرانو په دي اړه له زغم څخه کار وانخلي .

دښاغلی دونالد ترومپ وروستی اظهارات د چين په ادرس پخپله دامریکی دمتحده ایالاتو دداخلی او دخارجي سیاست د نا سمټیا او د سرگډ ولو (مغشوشولو) له انعکاس څخه بل شی نه دي چي دا پخپله ددواړو هیوادونو په اقتصادي وده او سیاسي نفوذ باندي ناوړه اغیزی غورځوی او دهغه تر مینځ دراکړي ورکړي کچه را ټیټوي او په همدې اړه دامریکی د متحده ایالاتو حا کمه طبقه تل په دي لټه کي دي چي د پنتاگون او د والسټریت نفوذ او سلطه ورځ په ورځ لا پسی ټینګ کړي - چي دا پخپله یو ناسم لړ لید او پالیسی دي یعنی په ستراتیژیکي لحاظ سره خپل تسلط پرتول نړی باندي اوچټول پخپله شخړی او د بلي جگړي د پیلولو دپاره لاره اوارول دي دا د امریکي د متحده ایالاتو دجگړه ما رو امپریالیستی ناسم سیاست دی چي دهغه په پایله کی لیری نه بریښی چی اتومی شخړی او خطرناک مقابله دهستوی لرونکي هیوادنو ترمینځ را پېښ شي .

د نظامی سیاست په شاوخوا کی دغه شان موضوعات- د وسلو او جنگي مهماتو تولید دچين او د ایران سره دامریکی د متحده ایالاتو د نخبګانو ناسم چلند خصوصاً په سیاسی او اقتصادي عرصوکی هغه څه دي کوم چي ددوی ددغه ناسم سیاست په وړاندي دد ضد جنگ او دد ضد امپریالیستی قوتونو راپاریدل دی چي د تهدید او د جنگ دلیری کولو دپاره په مبارزه لاس پوری کړي او په نړي کي دقدرت او دپیاوړي ځواک دسیاست نوی جوړښتونه رامینځته کړي .